

A mig matí me n'he recordat. He sortit per anar a Correus i he posat un telegrama a la senyora Caterina Albert, a l'Escala: "Amb afecte, gratitud i admiració us felicito pels vostres noranta anys de fecunda joventut." Sí, avui compleix noranta anys l'autora de "Solitud", la nostra novel·la més reeditada després del "Tirant". Enguany en fa cinquanta que Víctor Català obtenia, amb la seva obra gairebé genial el Premi Fastenrath. I recordo, a través de l'epistolari de Joan Maragall, la sorpresa que va causar descobrir que l'autor de tantes pàgines d'un realisme cruel, filles legítimes del naturalisme zolesc, era una dona. Una senyoreta de l'aristocràcia rural, que pintava aquarel·les i escrivia, per distreure's, els versos del "llibre blanc" i els aiguaforts dels "Drames rurals" i les "Ombrívols". No crec pas, tot i la quantitat de glosses i crítiques que ha suscitat, al llarg de la seva vida, l'obra de Víctor Català, que hagi estat estudiat a fons el curiós fenomen, segurament sense precedents a cap literatura. Adhuc ara resulta incompreensible, davant aquesta doneta de cabells blancs i cara vivacíssima, que us rep a la seva cambra, en el llit on la retenen les conseqüències d'una grip, i que s'excusa, amb una modèstia on entra qui sap si un bri de coqueteria, de la migradesa de la seva obra. Noranta anys i el cap ben clar i el sentiment d'haver fet ben poca cosa. Noranta anys, i un somriure afectuós per a tots els visitants, i la cura amb què redacta les dedicatòries per a cada un dels llibres que li duen. No li calen ulleres per llegir ni escriure. Un tinter dels d'anar a estudi, posat en un godet de pintura, perquè no taqui el llit, un mànec i una ploma dels que compràvem, quan érem petits, per anar a estudi, i la doneta de cabells blancs i cara vivaç va redactant, inatigable, els mots d'afecte per als seus visitants. La degana de les nostres lletres, reclosa a la seva casa pairal de l'Escala, passada l'edat de les consagracions i de les "obres completes" us parla encara, pots ser amb ganes d'excusar-se'n, de les muntanyes de paper que ha embrutat i que omplen, encara, les golfes de casa seva. Però "Solitud", "Drames rurals", "Ombrívols", "Caires vius", formen un bloc impressionant dintre la nostra literatura i és just que avui la gratitud de tots els catalans vagi cap a la senyora Caterina Albert i Paradís, de l'Escala, que ha immortalitzat el pseudònim de "Víctor Català", amb un senzill i sentit "Per molts anys!".

X

X X

Cinquanta anys de Premi Fastenrath. I any centenari dels Jocs Florals. Qui hauria pogut imaginar-se que aquesta commemoració, enguany, hagués hagut de limitar-se a la festa celebrada a la Sorbona el dia catorze de juny? Cosa curiosa: d'una manera més o menys privada, tots aquests anys, la festa poètica del primer diumenge de maig era commemorada amb discursos i recitacions. Un president, triat sempre entre les màximes personalitats de la nostra terra, hi feia un discurs important; un secretari - gairebé sempre un jove poeta o prosista, representant de les noves promocions - hi llegia una memòria, que massa sovint havia de limitar-se a l'enumeració de les baixes registrades durant l'any o dels centenaris o cinquantenaris que s'esqueia de celebrar, i un mantenedor forà, o que representava els forans, llegia el seu discurs de gràcies. Enguany, ningú no sap per què, aquesta festa privada ha deixat de celebrar-se, i només el sopar tradicional ha reunit unes quantes persones entorn dels supervivents del Consell Directiu dels Jocs Florals.

Val a dir que si el record del dia primer de maig de 1859, que veia reunir-se al Saló de Cent de la Casa de la Ciutat de Barcelona els set mantenedors, els poetes llorejats en el primer concurs poètic i el públic que assi-

tia, amb més escepticisme que entusiasme a la restauració de la Festa de la Gaia Ciència instaurada feia quatre segles i mig per ordre del rei Joan I, que si aquest record no era evocat en el Saló de Cent ni en una simbòlica celebració de la diada poètica, en un acte públic eren llegits fragment dels discursos de 1859, el que deia Menéndez y Pelayo l'any 1888 i algunes de les poesies més importants premiades en els certamens. Una altra commemoració, en una de les entitats més venerables i prestigioses de la ciutat, permetia a un dels membres del Consell Directiu dels Jocs Florals de Barcelona d'assegurar que aquests serien celebrats dignament ben aviat a la mateixa ciutat. "Dignament" volia dir, suposo, sense limitacions de cap mena en l'ús exclusiu de la llengua catalana per a poesies i discursos i sense impositcions en quant a banderes com les que feien suspendre la festa l'any 1908 i dur-la a Sant Martí del Canigó. De fet, aquesta possibilitat sembla que havia estat plantejada a Madrid en Consell de Ministres i que hi hagué divisió d'opinions. Les negatives deuen haver prevalgut, perquè estem abocats a les Festes de la Mercè i ni el senyor Porcioles ni els membres del supervivent Consell Directiu han parlat més de la convocatòria dels Jocs. Fet i fet, potser val més així. Uns Jocs Florals presidits pel general Acedo, encara que aquest no ens hi obsequiés amb la seva oratòria, serien un pobre homenatge a la memòria dels Milà, els Bofarull i els Balaguer i no sé fins a quin punt lligarien amb la tradició dels Guimerà, els Collell i els Matheu, ferms puntals de la vella institució que enguany hauria estat centenària i que ha hagut d'acollir-se, ella també, a la insegura hospitalitat estrangera que imposen les vicissituds de l'exili. Ja en tenim prou amb els Jocs Florals de la Plaça de la Llana, que permeten tímides afirmacions de catalanisme literari i fàgoses arrencades líriques en castellà del Mantenedor de torn.

x

x x

L'altre dia llegia a una revista anglesa un article sobre les restriccions que hom imposa a la consulta i el lliure ús dels arxius públics a la majoria dels països europeus. ¿Fins a quin punt és llegit de publicar el text d'unes cartes que s'han creuat, d'un informe diplomàtic, d'una acta de deliberacions ministerials? Les exigències de la història i el desig de fixar una conducta i una opinió en un moment donat poden contradir - i de fet contradiuen - aquesta púdica reserva dels arxivers oficials.

Baixem uns quants graons. En un país privat de premsa lliure, les correspondències particulars que es refereixen a temes d'interès públic, han de respectar també aquestes normes de discreció? En la pràctica, és evident que això només podria servir la posició dels qui tenen a les mans el monopoli de la ~~informació~~ informació, i per això aquestes correspondències particulars salten, alguna vegada, a l'estadi públic. A PONT BLAU mateix he pogut llegir algunes d'aquestes breus polèmiques i no em sembla que, en dreta diplomàcia, ningú se n'hagi d'escriure. Per això avui m'agradaria de reproduir, sense permís de l'autor - un escriptor català amic meu - ni de l'interlocutor, un parell de cartes ja una mica antigues, puix que daten de l'any 1957, quan el notari barceloní Sr. Josep M. de Porcioles era nomenat alcalde de la ciutat. Vetaquí les dues cartes:

"Senyor Alcalde: La vostra presència a la més alta magistratura ciutadana, amb el significat que heu volgut donar-li de restabliment del diàleg entre l'Ajuntament i els ciutadans, m'ha encoratjat a adreçar-vos aquestes ratlles, sense prevaler-me de cap altre títol que el de fill i veí de Barcelona i, en la meua modestíssima categoria, el d'escriptor català.

"Us voldria adreçar dos precs i una petició. Vós sabeu, millor que ningú, l'escàs prestigi que, d'ençà de llur instauració, tenen els pre-

mis literaris "Ciudad de Barcelona" que dona, cada any, l'Ajuntament, el dia 26 de gener. No heu pensat mai que una de les raons d'aquest descrèdit era la data en què són adjudicats? Divuit anys després de l'efemèrides que vol commemorar, i per raons que no vull ara discutir, no ha perdut encara el seu caràcter combatiu, partidista, i això n'ha d'allunyar per força molts escriptors que creuen incompatible la serenitat de la creació artística amb la perpetuació d'un clima de guerra civil que, cada any, prou gent s'encarrega de retreure. No creieu, senyor alcalde, que ~~havia~~ ja seria hora de commemorar - i de fer, si calia - la pau entre tots els barcelonins, entre tots els catalans, entre tots els espanyols? Ja sé que això ultrapassa les vostres facultats i àdhuc la vostra missió. Vull creure, però, que forma part dels vostres propòsits en haver acceptat aquest càrrec que havia aconseguit, en el curs de la història, un dels prestigis més elevats que pot auriolar el ciutadà - i el català - que l'ocupa. Per què, doncs, no situar la data d'adjudicació d'aquests premis literaris donats per la Ciutat de Barcelona en una data menys partidista, menys propícia a allunyar una part respectable - i no ho dic pas perquè jo en sigui i no me n'amagui pas - de la intel·lectualitat barcelonina? Aquesta data és, em sembla, la diada de la Mare de Déu de la Mercè, patrona de Barcelona i revestida, pel seu caràcter tradicional, d'un noble significat generós i pacificador, d'unió de tots els esforços per a la salvació dels captius i d'ennobliment del sentiment de solidaritat ciutadana.

"El segon prec, senyor Alcalde, està relacionat també amb les lletres catalanes. L'any 1859, com vós sabeu, van restaurar-se els Jocs Florals de Barcelona. D'ençà d'aleshores, i fins al 1936, van anar-se celebrant regularment, cada primer diumenge de maig, en una festa solemne que va tenir sempre el patronatge i l'ajut de l'Ajuntament de la Ciutat. L'Ajuntament és també dipositari, si no vaig errat, dels valors i deixes que formen el patrimoni dels Jocs Florals de Barcelona i permeten la concessió dels seus premis, com el Fastenrath i el Concepció Rabell. Serà impossible de celebrar en una festa pública, i amb totes les característiques que havien tingut, sota tots els règims, els Jocs Florals de Barcelona, la que hauria d'ésser llur centèsima reunió i de commemorar, l'any següent, el centenari de llur gloriós restabliment? Depèn de l'Ajuntament de Barcelona - depèn de vós, senyor Alcalde - que els Jocs Florals de Barcelona es celebrin públicament, es restableixin en llur noble i venerable tradició en aquest pròxim mes de maig de 1958 i que aquest d'ara sigui l'últim en què hagin de commemorar-se en una fervorosa i íntima clandestinitat.

"I, per últim, una petició. Sense menysprear la intenció i l'eficàcia dels Premis Literaris que dona la Ciutat, em sembla que hi ha un aspecte molt essencial de la protecció a les lletres catalanes que hi queda menystingut; el de recompensar, amb un premi important, de consagració, la tasca dilatada d'una figura considerable de les nostres lletres. Cada any, l'Ajuntament de Barcelona podria adjudicar un Premi d'Honor, que podria ésser el "Gran Premi Literari de la Ciutat de Barcelona" i dur aparellada la medalla d'or de la ciutat i una quantitat de certa importància - almenys cent o duescentes mil pessetes - a una gran figura de les nostres lletres. Podria establir-se un torn regular - poesia, novel·la, història i assaig - i confiar-se la designació dels llorejats a un jurat designat per l'Ajuntament, l'Acadèmia de Bones Lletres, l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat. Una recompensa d'aquest ordre coronaria una vida de treball i podria àdhuc ésser una digna solució per a més d'una difícil vellesa, tot i atraient l'atenció del públic, sovint massa distret, damunt una obra literària de mèrit.

"Res més, senyor Alcalde. Rebeu, amb el meu agraïment per l'atenció que volgueu donar a aquests precés, l'expressió de la meua consideració i del respecte que em mereixen, per damunt de tota consideració política, la vostra persona, el càrrec que ocupeu i els propòsits que heu proclamat de servir-hi amb totes les vostres forces els interessos, tan materials com espirituals, de la Ciutat que a tots ens sopluga."

Aquesta carta, de data 28 d'abril de 1957, era contestada el 25 de juny amb la següent del senyor Porcioles:

"Molt senyor meu: En primer lloc us dono les gràcies per la vostra lletra, ben atent, i haig de manifestar-vos que m'ha estat ben agradable rebre la carta i llegir tot quan en ella expresseu.

"He tardat moltíssim en correspondre-hi i per la meua tardança us prego m'excuseu. Són molts els motius que me n'han privat, però en cap moment hi ha hagut en mi desafecte ni manca d'atenció. La crecudíssima quantitat de correspondència rebuda en els primers moments, de tot arreu, felicitacions a dojo de bons amics que certament m'han emocionat de debò; actes oficials a tothora, entre ells la inauguració de la nostra magnífica Fira de Mostres i tot el relacionat amb aquest Certamen, de visites oficials d'arreu; les tasques de l'Alcaldia en tot moment, i moltes vegades inel.ludibles, m'han obligat a deixar la vostra carta damunt la taula, sempre present, però, doncs la volia contestar com el seu contingut, aciençat i magnífic, mereix.

"La he llegit ben detingudament i, no us sembla que per a resoldre tot el que en ella dieu, hem de donar temps al temps i estydiar-ho, mesurar-ho, reflexionant i pensant bé tantes i tantes coses que valen la pena? Moltes de les coses que exposeu serà precisament el temps qui s'encarregarà de resoldre-les, possiblement de la forma que vós estimeu i desitgeu.

"Estic sempre a la vostra disposició per tot quan faci referència a la vida i al prestigi de la nostra volguda ciutat de Barcelona, per tal que ella mantingui sempre davant els ulls del món el lloc al qual aspiren tots els que de debò la estimen.

"Es amb sincer afecte que us saluda,

signat: Josep Me de Porcioles."

He reproduït, sense corregir-ne res, el text del senyor Alcalde. Els dos anys que han passat d'ençà d'aquesta carta, si bé han vist obres considerables i ben oneroses empreses pel senyor Alcalde amb una pressa digna sovint de millors causes, no li han donat, es veu, prou temps per "estudiar, mesurar, reflexionar i pensar bé tantes i tantes coses que valen la pena" del que deia la carta del meu amic en el seu contingut "aciençat i magnífic". I l'únic acte oficial de l'actual Ajuntament en relació amb els Jocs Florals de Barcelona haurà estat crear, amb les rendes endarrerides del Premi Fastenrath, fruit d'una deixa del savi hispanòfil alemany, un premi donat a "la millor Flor Natural premiada en els darrers Jocs Florals celebrats darrerament" i que ha estat adjudicat al poeta Octavi Saltor, precisament per una poesia premiada l'any 1958 a la Plaça de la Llana. Remarquem, per millor situar les coses, que Octavi Saltor és, dintre el Consell Directiu dels Jocs Florals de Barcelona, arxiver - és a dir, el successor en el càrrec que hi tenia Angel Guimerà.

Tot plegat - i serveixi com a excusa davant dels arxivers de tot el món - no passa de petita història.

Amb quina empenta treballen les brigades municipals, en certs moments i en certes obres! L'obertura de la que havia de dir-se'n "Gran Via C" en uns llunyans projectes de Reforma Interior, i que ara duu el nom tan barceloní de "Avenida García Morato" ha esbotzat ja totalment el vell "Barri Xino" grat a Mac Orlan i arriba ja al carrer de l'Arc del Teatre. El carrer d'En Cirés, amb la volta que li obre pas al carrer Nou i on tants milers de gots de Cazalla s'hi han despatxat, comença a rebre les mossegades de la piqueta. Sota el sol de l'estiu, una humanitat espessa i generalment forastera s'arropa a les velles cases amenaçades. Un dia les veieu encara habitades, amb les botigues obertes i els pisos embanderats de llançols i camises. L'endemà ja són buides - cap a on hauran anat? a quin llunyà suburbi de cases barates hauran traslladat els veïns? - i les parets van esfondrant-se sota l'empenta dels paletes. L'enderroc es prolonga per les eixides de les cases encara habitades. I tot un eixam de mainada entremaliada, de minyons massa ben pentinats i de velles carregades de filosofia contemplen la tasca destructora de les brigades. Adéu, carrer d'en Cirés! Adéu, vell "Barri Xino" inventat un bon dia per Francesc Madrid i on "La Criolla" i "Cal Sagristà" feien figura d'atracció de primer ordre per a forasters amants d'emocions fortes!

X X
X X

A l'altra banda de la Rambla, un barri més vell i que escapa miraculosament del contagi tavernari i flamenc del carrer d'Escudellers gràcies a la frontera noble del carrer d'Avinyó, el barri del Palau, estèn encara la seva xarxa ombrejada de placetes i carrerons amb cases nobles i restes gòtiques. Passo per carrer d'en Lladó - o del Lledó, qui sap? no crec haver aclarit l'origen del nom, i tant pot ésser el d'un propietari com el d'un arbre supervivent del jardí del vell castell dels Templers o del palau de la Reina Elionor, també perpetuada per la nomenclatura - i em sobta una inscripció en guix, que sembla ben fresca. Fresca i gens precipitada, amb un ferm dibuix de les lletres i una perfecta ortografia. La inscripció diu, només: "Visca Catalunya!". M'ha sobtat, com si sentís el crit mateix. I de cop m'he recordat de la diada. Onze de setembre! D'altres se n'han recordat. Si vaig al Fossar de les Moreres o a la cruïlla indiferent que ara és l'indret on s'aixecava el monument enderrocat de Rafael de Casanova, no hi sentiré, entre les remors del barri de Santa Maria i l'aldarull de tramvies del que fou Baluard de Sant Pere, el ressò dels cants i la bonior de les gentades que commemoren la nostra festa? Aquest crit del guix innocent damunt la paret del vell casal m'ha semblat, però, la millor commemoració. Es la fe i l'esperança que no poden morir i que resisteixen - que s'enforteixen, millor amb el pas dels anys.

P e r e B E R N A T.

Barcelona, 11 de setembre de 1959.

Amic Riera: Segueixo sense notícies vostres ni veure cap més número de P.B. d'ençà del de febrer. No sé si això que ara us envio us pot anar bé. Té molt de centpeus. La correspondència és textual i no cal que us molesteu a esmenar la plana del senyor Porcioles.

Confio poder-vos fer altres coses més curtes aviat. Una abraçada